

SZÜLŐ-GYERMEK JÁTSZÓTÁBOR OPPENAU BAN

A jeles drámatanár, Nickel professzor nevéhez fűződik az a kísérlet sor, melynek egyikéről, az oppenauról ismertetést közlünk Ambrus Éva értő közvetítésével. A szülő-gyermek táborozás tapasztalatairól szóló írást a Gyermekdramaturgia I című kézirat gyanánt megjelent füzetből vettük át. Úgy gondoljuk, eljön az idő, amikor a játék által egybekapcsolt generációs együttlétekre nálunk is gyakrabban kerül sor. Bucz Hunor és Boros Anni ilyen jellegű vállalkozásai is megerősítik, nem hiú ábránd, amit feltételezünk.

A játék mint összekötő kapocs; ez itt a lényeg. És játszani a családoknak nem csak táborban lehet.

A kísérlet tárgya maga a család. Olyan eljárást kellett ehhez találni, melynek során rövid időn belül sok interakció valósul meg, s amely eljárás megismételhető, megváltoztatható, s amely legalább a család egy része számára mindennapi tevékenység. Kézenfekvő módon ez csak a játék lehetett. A játék, amelynek fontosságát időnként elhanyagoljuk, s amelynek szerepe különösen elsikkad a családban.

El kellett játszani azt, hogyan élnek és hogyan élhetnek otthon a családban, kipróbálhattak olyan szerepeket, amelyek a valóságban már vagy még nem játszhatók el (pl. gyerek játszik felnőttet ill. fordítva). És itt vagyunk az eljárás lényegénél: végső módszerük a szerepjátszás lett. A szerepjátszás, amelynek nem a produkció a célja, hanem a személyiség kibontakoztatása, az önmegismerés.

A hat napos tanfolyam egy a várostól is különálló épületben zajlott le. Nyolcvan fő jelentkezett az újsághirdetésre, messze meghaladva az eredeti tervezést. A felnőttek megoszlása: 7 férfi és 26 nő, a gyerekeké: 22 lány és 23 fiú. A felnőttek nemcsak saját gyerekekkel érkeztek. Volt, aki a barátai gyerekeit is elhozta, de érkeztek intézeti gyerekek nevelőnőkkel és egyedülálló, gyermektelen fiatalok. Mint később kiderült, minden felnőtt rendelkezett már előzetes pedagógiai, vezetési tapasztalattal, illetve ilyen irányú érdeklődéssel. A játékvezetői csoport, melynek feladata főként a kiscsoportok irányítása volt, 7 főből állt.

A játékvezetői beavatkozás mértéke szerint négyféle tevékenységet végeztek a résztvevők:

1. Különböző akciók (pl. kirándulás) lebonyolítása önállóan csak végcél volt adott;
2. Játékok a nagycsoportban (Irányított, apró lépésekre lebontott tevékenység);
3. Játékok kisebb csoportokban (A nagycsoportban felvetett ötletek kötetlen, alkotó jellegű továbbjátszása);
4. A kiscsoportonként kialakított „produkció, azaz szerepjáték gyakorlása és bemutatása (Önálló, kreatív tevékenység).

Szigorúan ügyeltek arra, hogy a hat fős kiscsoportok között ne jöhessen létre rivalizálás, éppen ezért igyekeztek a nagycsoportos foglalkozásokra helyezni a hangsúlyt, s kiküszöbölni a versengést, a teljesítmények mérését és összehasonlítását a produkció jellegű előadásoknál.

A nagycsoport játékaiban mindenki részt vett, egy játékvezető segítségével. Formailag ezek a játékok a/ interakciós játékok — pantomim, tükkör-pantomim, vakjáték stb.; illetve b/ szerepjátékok bábjáték átvezetéssel.

Az interakciós játékok célja a feszültség feloldása. A feszültség abból adódott, hogy gyerekeknek felnőttekkel, illetve felnőtteknek gyerekekkel kell együtt játszaniuk. Nehezebb dolog volt a felnőttek „tartásának” feloldása. Ezt a célt szolgálta a következő szellemes játék: A felnőttek a terem közepén „sövényt” alkotnak, a gyerekek ezen kell átjutniuk, s közben azt kiáltják: 'Vigyázz, tüske!' — aztán ugyanez fordítva. Az ilyen „felhangoló” játékokat egészen nyugodt, csendes pantomimikus ill. vakjátékok követték. Ezek segítségével könnyen lecsendesíthetünk egy mégoly fegyelmetlen gyerekcsoportot is. Pl.: Körben állunk, kézen fogva. Behunyjuk a szemünket. Most így „vakon” alakítsunk ki ebből a körből egy nyolcast, egy csillagot stb.

A nagycsoporton belül kaptak a résztvevők impulzusokat a szerepjátékokhoz, amelyeket aztán a kiscsoportokon belül játszottak el. Az interakciós játékok után — amelyek főként mozdulat-játékok, tehát nem verbálisak, — meg kellett találni az átvezetést a szerepjátékokhoz, melyek nagyon is igénylik a szóbeli megnyilatkozást. A rögtönzés során a játékosnak saját véleményét kell elmondania. Így választották a bábjátékot a szerepjáték bevezetőjének. Rendkívül egyszerűen oldották meg: csomót kötöttek egy kendőre, azt ráhúzták a kézre, s aztán egy felfordított szék mögött, az arcot eltakarva a bábu mondhatta a magáét, s a szereplő jótékonyan mögéje húzódhatott.

A kiscsoportok személyi szimpátia alapján alakultak ki, a szervezők csak arra ügyeltek, hogy minden csoportban egyenlő arányban legyenek felnőttek is. A kialakítók végül is a gyerekek voltak.

A kiscsoportokon belül elsősorban szociodramatikus játékokat játszottak, az együttélő csoportokból adódó vagy a csoporton belüli problémák játékos feldolgozásával. A felvetett problémák lehettek az oppenauri életre vonatkozóak, de lehettek otthoniak is.

Tapasztalat: a gyerekek sokkal oldottabbak a játék ideje alatt. Ők lettek az irányítók, a felnőttek játéka visszafogottabb volt s főként szóbeli megnyilatkozásokra korlátozódott.

Az összes résztvevőt megmozgató akciók, ezek a szinte irányítás nélküli közös cselekvések, többféle célt is szolgáltak: fokozták a társaság közösséggé formálódását; fejlesztették az egyéni megfigyelőképességet, a tájékozódni tudást; közvetve le lehetett mérni rajtuk, mennyire vált készséggé az interakciós gyakorlatok során elsajátított ismeret.

Ezek az akciók tulajdonképpen pontosan körvonalazott céllal rendelkező közös túrák voltak. A megadott feladat összefogta a résztvevőket, s nem hagyta, hogy kis beszélgető csoportokra essen szét a közösség.

Első kirándulás: Feladat: a közvetlen környéken gyűjtsenek érdekes természeti tárgyakat, leveleket, köveket, gyökereket. Rajzoljanak vázlatos rajzot pl. az egyik házról úgy, hogy a rajz alapján később meg lehessen találni azt a helyet, ahonnan lerajzolták.

Második kirándulás: Feladat: Egy közeli kőbánya szikláit kell kifesteni; (Szabad, kötetlen festés, a fantázia szabad kiélése)

Harmadik kirándulás: Feladat: Egy másik csoport rajza alapján meg kell keresni azt a nézőpontot, amelyből a ház vázlatos rajza készült.

Negyedik kirándulás: Célpont: A város. Ez a túra összegzés: használt-e a szeminárium, nyitottabbá váltak-e a résztvevők új kapcsolatok létesítésére?

DEBRECZENI TIBOR

SZOCIODRÁMA TÁBOR MEZŐHEGYESEN

Első ilyen kísérlet 1987-ből, máig érvényes tanulságokkal. A dolgozat akkor nem jelent meg. Sem a békésiek nem közölték, sem a KULTÚRA és KÖZÖSSÉG. Most, hogy újra olvasom, megdöbbenek, milyen ellentmondásokat, feszültségeket fedezett fel, kurta idő alatt az a színjátszóból álló társaság, olyanokat, amikről mostanában szokás elfeledkezni. Lehet, hogy azért nem jelenhetett meg? A mostani olvasónak azonban — a tartalmon túlmenően — a módszer leírása is érdekesnek tetszhet: hogyan jut el egy amatőr társaság a felgyűjtött szociális problémák konstatálásától a színjátékos feldolgozásig. Hogy ne felejtsem elöljáróban közölni: a táborlakók MEZŐHEGYES népet faggatták, s a szervező Fabulya Lászlóné volt. A most közölt dolgozat az eredeti rövidített változata.

Árulkodjunk el mindjárt, hogy a mi táborunk (nem terápiás céllal) létrejött társulás, tehát, nem igazi szociodráma tábor. A fogalmat tágasabban értelmeztük, mint azt Moreno (a szociodráma megteremtője) nyomán a szakma hazai nagy egyénisége, Mérei Ferenc teszi. A pszichodráma-hoz hasonlóan ugyanis a szociodráma is gyógyítóeszköz, a csoportterápiában résztvevők számára. A mi táborunkban természetesen nem a táborlakók szociodramatikussá kezelését vettük tervbe, hanem a társadalomét, pontosabban Mezőhegyesét; azt vizsgálandó, hogy milyen szociális problémákkal, ki nem mondott, megoldatlan konfliktusokkal küszködik, létezik az itt élő ilyen-olyan csoporthoz, réteghez tartozó állampolgár.

Mérei Ferenc, Moreno nyomán azt hangsúlyozza, hogy a szociodráma sosem az egyén, de mindig a csoport, a közösség tehát a társadalmi, szociológiai képződmény feszültségeit, problémáit jeleníti meg mégpedig a játékban résztvevő egyén érdekében, annak feszültségét levezető, tekintettel arra, hogy betegségét a társadalmi problémák okozzák.

A mi táborunkba pedagógusok, diákok, magukat kereső, különböző helyeken tevékenykedő magyar dolgozók kerültek, elsősorban azért, mert játszani és rendezni óhajtottak, úgy mint máskor, korábbi színjátszó táborokban.

Csak remélhettük, hogy őket is izgatja majd az új feladat; egy faluközösség tükrében felfedni a társadalom feszültség gócait, azt improvizatív módon feldolgozni és felmutatni azoknak, akiktől a mintát vettük. Természetesen tisztában voltam azzal is, hogy ez a művelet csak akkor sikerülhet, ha a csoportbéli kolléga a felfedezett

Feladat: a/ Különböző ismereteket kell szerezni a városról, melyek megszerzése csak úgy lehetséges, ha szóbaelegendnek a városlakókkal.

b/ Cserebere játék lebonyolítása. Magukkal vitt bábut kell minél több tárgyra cserélni. (Nagyon jól sikerült, vidám játék lett belőle.)

A záró „produkció” szövegét, a szerepeket, a rendezést — az egyes csoportokra bízta. A megadott instrukció mindössze ennyi volt:

Adott két főszereplő: egy piros sapkás lány, és egy fiú, akinek állandóan teli vannak a zsebei. Testvérek. Közös jellemzőjük, hogy nincsenek mindig összhangban a világgal. Mi történik velük?

A szereposztás a gyerekek feladata volt, így aztán a felnőttek csupán epizódszerepeket kaptak, vagy kiszabott feladatuk szerint statisztáltak.

Minden produkciót értékelték, de minősítésre, „helyezések” kiosztására nem került sor.

problémák közül azt a jelenetet, azt az etüdet játssza el, amelyik őt magát is foglalkoztatja. Remélhettem, hogy így módon áttételesen benne is feszültségek oldódnak, mint az kívánatos a valódi szociodráma eredményeként.

Ha tehát pontosan akartuk volna megfogalmazni kísérletünk, kezdeményezésünk célját és módszerét, inkább azt kellett volna írunk, mondanunk: szociodramatikussá tábor.

Egy ilyen szociodramatikussá színjátszó tábor létrejöttéhez több tényező jelenléte kellett. Először is egy konfliktusokban nem szükölködő társadalmi korszak. Ez ugye adott. Aztán egy demokratikus háttér, hogy a feltárt problémák felmutathatóak legyenek. Ez, a tábor végére kiderült, nem adott, ugyanis a konfliktusokat feldolgozó improvizatív játékokat, életjátékokat, színjátékokat nem lehetett bemutatni a falu lakóinak, mégpedig a szervezői félelem miatt. „Ti elmentek, de én itt maradok a megyében.” — mondatott akkor. Kell aztán még egy alkalmas módszer, szociológiai érzékenységgel kérdezők, improvizálni képes színjátszók, és irányítók.

S aztán kell a település, a maga mindennapi életével, feszültségeivel.

A település

A tanácselnök véleménye szerint az 50-es évek itt lelkes lázban teltek el, földet ugyan osztottak a volt cselédeknek, de azok visszaadták, vagy tsz-be tömörültek, mint mondta, kulák sem volt a faluban.

Ma is olvasható viszont ilyen utcanév, hogy Sztálin utca. Talán egyedülüként az országban. Riportereink kérdésére ilyen válaszok gyűltek be: „Ha a vezetésnek jónak